

ЕКСТРЕМОЛОГІЯ: ПРИНЦИПИ НОВОЇ ГАЛУЗІ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

І.В. Сервецький

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри спеціальної техніки
та оперативно-розшукового
документування
Національної академії внутрішніх справ*

Постановка проблеми. Побудова демократичної правової системи України в першу чергу ґрунтується на принципах, які реально гарантували б недоторканість прав, свобод і законних інтересів громадянина, суспільства та держави [1].

Слід зауважити, що діяльність оперативних підрозділів в екстремальних ситуаціях свідчить про теоретико-правові проблеми.

Діяльність оперативних підрозділів полягає в організації розшукової, контррозвідувальної та розвідувальної діяльності, що виникають в екстремальних ситуаціях під час дій працівників цих підрозділів, які діють у стані професійного ризику, необхідної оборони, крайньої необхідності, при виконанні спеціальних завдань, затриманні осіб, що вчинили злочини тощо.

У той же час, підвищення ефективної діяльності ОВС у боротьбі зі злочинністю в екстремальних ситуаціях вимагає насамперед суттєвого вдосконалення чинного законодавства, спрямованого на розкриття насамперед тяжких та особливо тяжких злочинів, й розшуку осіб, які переховуються від слідства, суду та відбуття кримінального покарання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам ефективного застосування права в екстремальних ситуаціях у діяльності органів внутрішніх справ присвятили свої праці Л.В. Грохольський, І.П. Козаченко, І.В. Сервецький, Е.В. Рижков, В.Л. Регульський, а також зарубіжні вчені: К.В. Бабакін, Ю.С. Блінов, Ю.Ф. Кваша, М.Н. Маршунов, Д.В. Рівман, О.Ю. Шумилов та інші. Наукові праці та монографічні дослідження визначених авторів безперечно мають велике значення для розвитку нової науки – екстремологія.

Метою статті є теоретична розробка та впровадження нової наукової галузі права – екстремології, яка ґрунтується на принципах захисту людини, суспільства та держави у звичайних та екстремальних ситуаціях.

Основні результати дослідження. Сутність поняття «принцип» (від лат. principium) – начало, основа, те, що лежить в основі певної теорії науки [2,

с.547]; основа – це вихідне положення будь-якої наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку [3, с.714].

Для правильного розуміння і правозастосування приписів, що містяться в статті, на наш погляд, потрібно керуватись Основним Законом Конституцією, а також іншими законами України [4, с.52].

Принцип (від лат. *principium* – основа, початок) – у суб'єктивному змісті основне положення, передумова (принцип мислення); в об'єктивному змісті й подібному пункті, першооснова, найперше (реальний принцип, принцип буття) [5, с.941].

Наша точка зору щодо класифікації принципів ОРД раніше зводилась до конституційних та галузевих принципів права [4, с.52]. У Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» вказані такі принципи: як верховенства права, законності, дотримання прав і свобод людини [5].

У Законі України «Про розвідувальні органи в Україні» вказані такі принципи: законність; повага і дотримання прав і свобод людини і громадянина; безперервність; поєднання в межах, визначених законом, гласних та негласних методів і засобів; розмежування сфер діяльності розвідувальних органів, взаємодії і координації їх діяльності; незалежність і оперативність у поданні розвідувальної інформації; позапартійність; підконтрольність і підзвітність відповідним органам державної влади в межах, передбачених законом [6].

У Законі України «Про контррозвідувальну діяльність» вказані такі принципи як: законність; повага і дотримання прав та свобод людини і громадянина; позапартійність; безперервність; конспірація, поєднання гласних та негласних форм і методів діяльності; комплексне використання правових, профілактичних та організаційних заходів; адекватність заходів щодо захисту державної безпеки реальним і потенційним загрозам; взаємодія з органами державної влади України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, юридичними та фізичними особами; підконтрольність та підзвітність відповідним органам державної влади в межах, передбачених законом [7].

При порівнянні цих Законів ми бачимо, що кількісна й якісна їх характеристика дійсно вражаюча. Перед науковцями і практиками в галузі оперативно-розшукової, розвідувальної та контррозвідувальної діяльності логічно постає питання, що є первинним: Закон «Про оперативно-розшукову діяльність» чи для розвідників Закон «Про розвідувальні органи», а для контррозвідників – Закон «Про контррозвідувальну діяльність»?

На наш погляд, такий спір є логічним, обґрунтованим і потребує наукового вирішення. Для відпрацювання єдиного для суб'єктів оперативно-розшукової, розвідувальної та контррозвідувальної діяльності пропонується як один із варіантів назвати «розшукове право, розвідувальне право та контррозвідувальне право», спільним для яких може бути єдність сил, засобів, методів та форм діяльності оперативних підрозділів. Як проміжною ідеєю може бути подальший розвиток та вдосконалення основ Закону України «Про Державну спеціальну діяльність».

Такий спосіб вирішення конфлікту між спеціальними службами дозволить вирішити цілу низку наукових, практичних проблем, а саме:

– дозволить зосередити основні зусилля на вирішенні конкретних проблем держави;

– приведе у відповідність закони та нормативні акти, що регулюють таємну діяльність цих підрозділів;

– припинить безплідні суперечки з приводу того, що є первинним і хто головніший;

– мобілізує основні зусилля на вдосконаленні законів та нормативних актів, що регламентують їх діяльність;

– підвищить відповідальність як науковців, так і практичних працівників за конкретні ланки роботи.

Нами під принципами РП розуміється керівні ідеї, вихідні положення, вироблені практикою, закріплені в законодавчих та нормативних актах, що регулюють суспільні відносини у сфері ОРД і відображають політичні, економічні, соціальні закономірності розвитку суспільства, а також моральні й етичні уявлення громадян стосовно змісту, мети, завдань та механізму здійснення ОРД [8].

Оперативно-розшукове право, на наш погляд, ґрунтується на загальних принципах, міжгалузевих принципах, галузевих принципах та принципах інститутів права.

Конституція України як Основний Закон держави займає центральне місце у системі законодавства. Вона є основним джерелом права України, закріплює основи конституційного ладу в Україні [4, с.52-53].

Відповідно до змісту ст.3 Конституції України, дотримання прав людини – фундаментальна конституційна засада в Україні. Визнання людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки є найвищою соціальною цінністю, що зумовлене її природою та не залежать від наявності певного статусу особи в державі. Як принцип діяльності всіх органів та посадових осіб держави права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість функціонування держави. Принцип відповідальності держави за свою діяльність перед людиною, закріплений у цій статті, конкретизується в інших нормах Конституції, зокрема про відшкодування державою матеріальної та моральної шкоди, заподіяної особі в екстремальних ситуаціях (ст. 56) [1].

У ст.6 Конституції України проголошується один із принципів організації державної влади, який є одночасно характерною ознакою, атрибутом правої держави, а саме: розподіл державної влади на законодавчу, виконавчу та судову. Органи, що уособлюють ту чи іншу гілку влади, здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України. Конституційне закріплення принципу розподілу влади надало можливість не лише розмежувати компетенцію різних гілок державної влади, а й створити необхідну систему стримувань і противаг, яка не дозволяє привласнити всю повноту державної влади одному органу держави. Розподіл влади є гарантією народу щодо недопущення узурпації влади державою [9].

Відповідно до ст.8 Конституції в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Відображаючи місце і роль права в структурі держави і суспільства, він означає насамперед співвідношення права і держави та її інститутів, тобто підпорядкованість держави та її інститутів праву і його пріоритет щодо них. Цей принцип означає співвідношення права і політики, права і економіки, права та ідеології, а також співвідношення права та інших соціальних норм (моралі, звичаїв тощо), яке полягає у пріоритеті права щодо них [4, с.52-54].

Особливо важливе значення має співвідношення права і політики. Політика держави визначається і закріплюється у правових формах, що виступають у вигляді законів України, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України. Відповідно до цього принципу правова держава має будувати свої відносини з особою і суспільством на основі правових актів, насамперед, законів [4, с.54].

Іноді принцип верховенства права називають принципом верховенства закону (коли поняття «закон» вживається в розумінні «нормативно-правовий акт», тобто наділяється тим самим змістом, що і поняття «право»). Якщо термін «закон» вживається у розумінні «акт, що приймається парламентом», тоді таке тлумачення принципу верховенства права є спрощеним [4, с.54].

Відповідно до ст.17 Конституції України захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу [1].

Економічна та інформаційна безпека є важливими складовими національної безпеки України. Під ними прийнято розуміти стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від реальних та потенційних внутрішніх і зовнішніх загроз у державно-політичній, економічній, соціальній, екологічній та інформаційній сферах [4, с.54].

Конституція визначає спеціальний орган – Раду національної безпеки і оборони України, який координує і контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і охорони [1].

У ст.19 Конституції України йдеться про пріоритетний державний принцип, за яким ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Держава повинна не лише гарантувати передбачені Конституцією і законами права і свободи людини і громадянина, а й дбати про неможливість втручання в життя і діяльність особи та примусового впливу на неї, тобто бути гарантом від свавілля, беззаконня, самоуправства, зловживання та вольових рішень органів державної влади і місцевого самоврядування, їх посадових осіб.

Діяльність органів державної влади і місцевого самоврядування, їх посадових осіб повинна здійснюватись у межах, визначених відповідними видами правових норм [4, с.54-55].

Головною ідеєю конституційних принципів є те, що вони встановлюють чіткі норми-приписи, які захищають права і свободи людини і громадянина [9, с.57-67].

Як зазначається у ст.27 Конституції України, право на життя є першим із невід'ємних прав людини, ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Складовою частиною цього права є також право кожного захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань [1].

Відповідно до ст.28 Конституції України кожен має право на повагу до його гідності, у зв'язку з чим встановлює норму, за якою катування та інші жорстокі, нелюдські або такі, що принижують гідність особи, а види поводження і покарання є грубим порушенням прав людини. Заборона катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, а поводження чи покарання є абсолютною, навіть за виключних обставин. Вчинення катувань та інших видів жорстокого поводження з людиною з боку будь-якої особи становлять собою тяжкий злочин [10, с.47-58].

Стаття 29 Конституції України стверджує, що ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше, ніж за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах і в порядку, встановлених законом [1]. Дотримуючись принципів положень права на свободу та особисту недоторканність, чинне законодавство зобов'язує уповноважені на те законом органи негайно звільнити кожного, хто незаконно позбавлений волі або утримується під вартою понад строк, передбачений законом чи судовим вироком (ч.5 ст.7 КПК України) [11].

Стаття 40 Конституції України гарантує кожному громадянину право безпосередньо звертатися, направляти індивідуальні і колективні письмові звернення до державних органів, органів місцевого самоврядування та інших посадових осіб, під якими слід розуміти також пропозиції про поліпшення їх діяльності або критику недоліків у їхній роботі, що є важливим засобом виявлення і виправлення порушень закону, допомоги щодо їх усунення і попередження. Порядок звернень, пропозицій, заяв і скарг громадян регламентується законом України [1].

Відповідно до ст. 55 Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом. У законодавстві України передбачено і гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування і службових осіб.

Крім судового захисту на національному і міжнародному рівнях, особа має можливість захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань також іншими, не забороненими законом засобами, зокрема зверненням до громадськості шляхом використання засобів масової інформації [4, с.56].

Згідно зі ст.36 КК України кожна особа має право на необхідну оборону незалежно від можливості уникнути суспільно небезпечного посягання або звернутися за допомогою до інших осіб чи органів влади.

Не є злочином застосування зброї або будь-яких інших засобів чи предметів, незалежно від наслідків, якщо це здійснено для захисту від нападу групи осіб, відвернення протиправного насильницького проникнення до житла чи іншого приміщення або якщо особа, яка здійснює захист, не могла внаслідок переляку або сильного душевного хвилювання, викликаного суспільно небезпечними діями, оцінити відповідність захисту характеру посягань. Одним із видів захисту будуть також дії, вчинені в стані крайньої необхідності для усу-

нення небезпеки, що загрожує інтересам держави, громадським інтересам, особі чи правам цієї людини або інших громадян, якщо цю небезпеку за даних обставин не можна було б усунути іншими засобами і якщо заподіяна шкода є менш значною, ніж відвернута [12].

Відповідно до ст.56 Конституції України кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, та органів місцевого самоврядування або їх співробітників під час здійснення ними управлінських функцій [1].

Проголошення Конституцією права на відшкодування моральної шкоди серед основних прав громадян є значним кроком на шляху всебічного забезпечення прав і свобод людини.

За ст.57 Конституції України кожній людині гарантується право знати свої права і обов'язки, що дозволяє їй розпоряджатися матеріальними, політичними, культурними та соціальними благами і цінностями, основними свободами. У той же час кожна людина повинна знати і сумлінно виконувати свої обов'язки, поважати права і законні інтереси інших осіб [4, с.61].

Стаття 58 Конституції України встановлює, що закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної сили в часі, тобто не поширюються на поведінку, що мала місце в той період, коли відповідний акт ще не був прийнятий або ще не набрав чинності. Не мають зворотної сили як закон, що вперше встановлює юридичну відповідальність за певну поведінку, так і акт, що обтяжує відповідальність за вчинення будь-якого діяння порівняно з раніше діючим законом. Виняток з цього правила становлять закони або інші нормативно-правові акти, що пом'якшують або скасовують відповідальність і саме тому мають зворотну силу [1].

Відповідно до ст.59 Конституції України кожна особа має право на правову допомогу. Це право гарантується державою, яка спрямовує на його реалізацію правоохоронну систему країни. Правова допомога може знаходити свій вираз: у наданні консультацій та роз'яснень з юридичних питань, усних і письмових довідок щодо законодавства; складанні заяв, скарг та інших документів правового характеру; здійсненні представництва в суді, інших державних органах, перед громадянами та юридичними особами; правовому забезпеченні підприємницької та зовнішньоекономічної діяльності громадян. Ніхто не має права здійснювати будь-який вплив на особу у виборі нею захисника, форм та методів здійснення захисту своїх прав [1].

Стаття 60 Конституції України визначає, що ніхто не має права примушувати особу виконувати явно злочинні розпорядження чи накази, і ніхто не зобов'язаний їх реалізовувати. За віддання і виконання явно злочинного розпорядження чи наказу, залежно від характеру вчинення правопорушення та його наслідків, винна особа може бути притягнута до того чи іншого виду юридичної відповідальності згідно з чинним законодавством [4, с.61-62].

Як зазначено у ст. 61 Конституції України, ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення. В основу притягнення до юридичної відповідальності має бути

покладений конкретний склад правопорушення, яке вчинила особа. Юридична відповідальність встановлюється за вчинення конкретного правопорушення конкретною особою, тобто вона має індивідуальний характер.

Відповідно до статті 62 Конституції України, презумпція невинуватості в кримінальному судочинстві є правовою гарантією встановлення істини у справі. Обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь. На органи розслідування, прокуратури і суду покладається обов'язок вважати кожного, хто підозрюється чи обвинувачується у вчиненні злочину, невинуватим до остаточного встановлення конкретної вини обвинувальним вироком суду, який набрав законної сили, забезпечуючи належні можливості захисту його законних інтересів [4 с.62].

Відповідно до ст.63 Конституції України, особа не несе відповідальності за відмову давати показання щодо себе (оскільки це частина його прав на захист від підозри або обвинувачення у вчиненні злочину), членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом [1].

Конституційні принципи права, які можуть обмежуватися в екстремальних ситуаціях при введенні надзвичайного та воєнного стану.

Зважаючи на реальні об'єктивні обставини, що можуть виникнути в державі і суспільстві, допускається можливість обмеження в екстремальних ситуаціях при введенні надзвичайного або воєнного стану тимчасово, на визначений законом строк, певних прав і свобод людини та громадянина (умови обмеження див. п. 1.3.4. коментованої статті) [4, с.62].

Гарантія невтручання в особисте і сімейне життя (див. ст. 32 Конституції України) — це гарантія на особисту і сімейну таємницю, на забезпечення можливості перебувати у стані відносної незалежності від держави й суспільства. На період НС можуть вводитися певні заходи: особливий режим в'їзду та виїзду; обмеження свободи переміщення по території, на якій введено НС, посилення охорони громадського порядку й об'єктів, що забезпечують життєдіяльність населення, заборона проведення зборів, мітингів, вуличних походів та демонстрацій, а також будь-яких масових заходів, заборона страйків, обмеження руху транспортних засобів та їх догляд. У разі необхідності може бути введена комендантська година [4, с.63].

Право на свободу пересування, вільний вибір місця проживання, вільне залишення території України, про що зазначено в ст.33 Конституції України, може тимчасово обмежуватися в разі введення НС, спрямованого на забезпечення безпеки громадян у разі стихійного лиха, аварій і катастроф, епідемій і епізоотій; на захист конституційного ладу при масових порушеннях правопорядку, що створюють загрозу життю і здоров'ю громадян або при спробі захоплення державної влади шляхом насильства.

Право на свободу думки, на безперешкодне дотримання своїх поглядів та на вільне вираження свого погляду, як свідчить ст. 34 Конституції України, гарантує духовну і творчу свободу, не обмежену ніякою обов'язковою ідеологією. Воно забезпечується розгалуженою й розвинутою в державі системою засобів масової інформації, можливістю особи отримувати інформацію з різ-

них джерел. Зважаючи на реальні об'єктивні обставини, можуть бути обмеження свободи друкованих видань, засобів масової інформації шляхом введення попередньої цензури та іншими заходами [4, с.63].

Право на свободу світогляду і віросповідання згідно із Законом України «Про свободу совісті та релігійні організації» та ст. 35 Конституції України — це право сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність. Здійснення свободи сповідувати релігію або переконання гарантується й тим, що ніхто не має права вимагати від священнослужителів відомостей, одержаних ними при сповіді віруючих, і підлягає лише тим обмеженням, які необхідні для охорони громадського порядку, життя, здоров'я і моральності населення, прав і свобод інших громадян [13].

Конституційні принципи права, які можуть бути обмежені в екстремальних ситуаціях за рішенням суду.

Відповідно до ст.29 Конституції України, кожна людина має право на свободу та особисту недоторканість. Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше, ніж за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах і в порядку, встановлених законом. Кожна особа, яка заарештована чи затримана, має право ознайомитися з мотивами свого арешту чи затримання та своїми правами [1].

Недоторканість особи — загальноправовий інститут. Окрім арешту або тримання під вартою, в рамках кримінально-процесуального права можна виділити такі заходи процесуального примусу як затримання особи за підозрінням у вчиненні злочину, особистий обшук, освідування, судову експертизу, примусовий привід тощо на підставі і в порядку, передбаченому законом. Як орган дізнання оперативні підрозділи мають право здійснювати процесуальне затримання підозрюваного, яке розглядається як різновид запобіжних заходів, оскільки його основне призначення попередити ухилення підозрюваного від слідства і суду, припинення його злочинної діяльності, не допустити фальсифікації доказів, бо відповідно до п. 5 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» оперативним підрозділам надано право проводити операції по захопленню озброєних злочинців, припиненню тяжких злочинів [4, с.64].

Застосування вказаного заходу дозволяється лише у випадках нагальної необхідності запобігти злочині або його припинити.

Відповідно до ст.30 Конституції України кожному гарантується недоторканність житла та іншого володіння, не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду, а у невідкладних випадках згідно із ч. 3 зазначеної статті допускається інший порядок входу (проникнення) до житла та будь-якого іншого володіння [1].

Принцип недоторканності житла — це комплексний правовий інститут, який складається із конституційних, кримінально-процесуальних, адміністративних і оперативно-розшукових норм [4, с.65].

Згідно зі ст.234 КПК України вхід до житла для обшуку проводиться з санкції суду та погодженням прокурора в тих випадках, коли є достатні відомості

мості, що знаряддя злочину або речі і цінності, здобуті злочинним шляхом, а також інші предмети і документи, які мають значення для встановлення істини по справі, знаходяться в даному приміщенні або є достатні дані про те, що в ньому приховується злочинець. Без санкції обшук проводиться у невідкладних випадках, з обов'язковим повідомленням прокурора в 24 години [11].

Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» надає право суб'єктам ОРД відвідувати жилі та інші приміщення за згодою їх власників або мешканців для з'ясування обставин вчиненого або такого, що готується злочину, а також збирати відомості про протиправну діяльність підозрюваних або осіб щодо яких провадиться перевірка.

На відміну від кримінального процесуального законодавства, коли проникнення до житла громадянина для проведення обшуку і виїмки може здійснюватися тільки після початку кримінального провадження, в ОРД такі заходи можуть проводитися до початку кримінального провадження (ст.214 КПК України) [4, с. 65].

Керуючись конституційною нормою про те, що у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, чинне оперативно-розшукове законодавство надає оперативним підрозділам право здійснювати негласне проникнення в жилі приміщення громадян. ОРЗ диктуються спеціальними завданнями ОРД щодо пошуку та фіксації доказової інформації з метою документування протиправних дій [4, с. 65-66].

Відповідно до ст.31 Конституції України кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочині чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо [1].

Міжгалузеві принципи розшукового права в екстремальних ситуаціях.

Принцип законності у демократичному суспільстві відіграє важливе значення і є стержнем діяльності всіх державних органів і установ. Чому міжгалузевим? Він є конституційним, що притаманний кожній юридичних галузевій науці: кримінальному праву, кримінальному процесу, криміналістиці тощо.

Принцип законності полягає в тому, що посадові особи органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, а також особи, які сприяють її здійсненню, зобов'язані точно виконувати вимоги Конституції України та її законів [4, с. 55].

Законність передбачає наявність відповідної системи правових норм, що мають вищу юридичну силу в процесі нормативно-правового регулювання найважливіших питань суспільних відносин. Виключно законами України визнаються права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод.

У ст.3 Конституції України зазначається, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Тому права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст

і спрямованість діяльності держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність [1].

Галузеві принципи розшукового права. *Галузь* – те саме, що гілка, – певна ділянка виробництва, науки [2].

Значення принципів розшукової діяльності, на нашу думку, полягає в тому, що вони відображають сутність розшукової діяльності, її характерні риси; являють собою систему юридичних норм, єдиних для всієї розшукової діяльності; порушення принципів розшукової діяльності автоматично призводить до порушення здійснення ОРЗ і навпаки.

Висновки. Отже, нова юридична галузева наука – екстремологія ґрунтується на загально-правових принципах, які мають внутрішню єдність та класифікацію. У першу чергу, це конституційні принципи, міжгалузеві та галузеві, які створюють базу для нової науки екстремологія.

Особливого значення принципи набувають при введенні воєнного стану, який має певні обмеження: особливий режим в'їзду та виїзду; обмеження свободи переміщення по території, посилення охорони громадського порядку.

Таким чином, принципи мають важливе значення як для громадян, суспільства та держави, що забезпечують життєдіяльність населення у звичних умовах, та і в екстремальних ситуаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. Коментарі / Ін-т законодавства Верховної Ради України. – К., 1996. – 376 с.
2. Словник іншомовних слів / За ред. О.Смельничука. – К., 1985. – 576 с.
3. Новий тлумачний словник української мови. – К. : Аконіт, 1999. – Т.3. – 714 с.
4. *Сервецький І.В.* Науково-практичний коментар Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» / І.В. Сервецький. – К., Парламентське видавництво, 2000. – 217 с.
5. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лют. 1992 р. // Відомості Верховної Ради. – 1992. – № 22. – Ст. 303;
6. Про розвідувальні органи України: Закон України від 22 березня 2001 року № 2331-III // ВВР. – 2001. – № 19. – Ст. 94.
7. Про контррозвідувальну діяльність: Закон України від 26 грудня 2002 року № 374-IV // ГУ. – 2003. – № 1 б (3016)
8. *Сервецький І.В.* Теорія принципів розшукового права: [монографія] / І.В. Сервецький. – К. : КНУВС. – 2007. – 300с.
9. *Сервецький І.В.* Теоретичні засади розшукового права / І.В. Сервецький // Вісник Академії управління МВС. – 2008. – № 3. – С.57-67.
10. *Сервецький І.В.* Теоретичні засади ОРД як основоположні фундаментальні засади розбудови розшукового права – самостійної галузі юридичної науки / І.В. Сервецький // Вісник Академії управління МВС. – 2008. – №4. – С.47-58.
11. Кримінальний процесуальний кодекс України. – К. : Істина, 2012. – 380с.
12. Кримінальний кодекс України від 5 квіт. 2001 р.
13. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 року № 987 // Відомості Верховної Ради, 1991, № 25, Ст.283.

Сервецький І.В. Екстремологія: принципи нової галузі юридичної науки

Дана стаття присвячена аналізу деяких понять нової галузі науки – екстремологія, впровадження якої дозволить сконцентрувати зусилля правоохоронних органів на попередженні, викритті тяжких і особливо тяжких злочинів як у звичайних, так і екстремальних ситуаціях в умовах воєнного та назвичайного стану, сприятиме правоохоронним органам долати негативні явища, що мають місце в таких ситуаціях.

Ключові слова: екстремологія, принципи, класифікація.

Сервецкий И.В. Экстремология: принципы новой отрасли юридической науки

Данная статья посвящена анализу некоторых понятий новой отрасли науки – экстремология, внедрение которой позволит сконцентрировать усилия правоохранительных органов на предупреждении, выявлении тяжких и особо тяжких преступлений как в обычных, так и экстремальных ситуациях в условиях военного и чрезвычайного состояния, способствовать правоохранительным органам преодолеть негативные явления, имеющие место в таких ситуациях.

Ключевые слова: экстремология, принципы, классификация.

Servetskiy I. Ekstremologiya: the principles of a new branch of legal science

This article analyzes some of the concepts of a new branch of science – ekstremologiya, the implementation of which will allow law enforcement agencies to focus on prevention, detection grave and especially grave crimes under normal and extreme situations under martial law or state of emergency, law enforcement agencies contribute to overcome the negative phenomena which occur in such situations.

Keywords: ekstremologiya, principles, classification.

Стаття надійшла до редакції 23.12.2014.